

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษา ลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ซึ่งคณะผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ คือ

1. ผลการศึกษาเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์

1. จุดมุ่งเน้นของหลักสูตร โดยสรุป

1.1 ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อรายวิชาในหมวดบังคับเรียนเพราะมีความจำเป็นต่อการนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย ได้แก่ ที่ปรึกษากฎหมาย นิติกร ทนายความ ศาล อัยการ และเพื่อให้ นักศึกษามีความรู้เพื่อนำไปใช้ในการสอบตัวทนายความ และเนติบัณฑิตไทย ในอนาคตต่อไปด้วย

1.2 รายวิชาในหมวดบังคับเรียนที่สำคัญของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในปัจจุบันและสอดคล้องกับการประกอบวิชาชีพนักกฎหมายได้แก่

- (1) RU 100 เน้นสอนความรู้คู่คุณธรรมเพื่อให้นักกฎหมายมีคุณธรรม
- (2) นิติปรัชญา
- (3) ว่าความและจัดทำเอกสาร
- (4) หลักวิชาชีพนักกฎหมาย
- (5) การค้าระหว่างประเทศ
- (6) กฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ
- (7) กฎหมายเอกชนระหว่างประเทศ
- (8) ภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมาย
- (9) ระเบียบวิธีวิจัยทางนิติศาสตร์
- (10) RU 100 เน้นสอนความรู้คู่คุณธรรมเพื่อให้นักกฎหมายมีคุณธรรม
- (11) กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล
- (12) กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง
- (13) กฎหมายแพ่งและอาญาภาคภาษาอังกฤษ
- (14) กฎหมายการค้าระหว่างประเทศ
- (15) กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา
- (16) อาเซียนศึกษา (ASEAN Study)

2. คุณลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตที่ดีในการส่งเสริมคุณภาพของบัณฑิตเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว โดยสรุป

2.1 มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้พื้นฐานทางกฎหมาย โดยเน้นการเรียนการสอนวิชากฎหมายภายในประเทศ เช่น แพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น ซึ่งจะมุ่งเน้นทางด้านปฏิบัติมากกว่าด้านทฤษฎี ด้วยการทำความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชน ให้นักศึกษาได้เข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพกฎหมาย เพื่อจะได้นำไปใช้กับการประกอบวิชาชีพ เช่น ข้าราชการตุลาการ ข้าราชการอัยการ ตำรวจ ที่ปรึกษากฎหมาย นิติกรของหน่วยงานเอกชนและภาครัฐ พนักงานศาลปกครอง ปลัดอำเภอ นายทหารพระธรรมนูญ ทนายความ และประกอบอาชีพอิสระ เป็นต้น

2.2 มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้พื้นฐานทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

2.3 มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพนักกฎหมาย โดยมุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาบุคลิกภาพผู้เรียนให้เป็น นักกฎหมายที่มีความยุติธรรม มีคุณธรรม จริยธรรมของนักกฎหมาย มีความรับผิดชอบต่อสังคม

3. กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ได้บัณฑิตตามคุณลักษณะพึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพสามารถประกอบวิชาชีพนักกฎหมายได้ โดยสรุป

3.1 รูปแบบจัดการเรียนการสอนและสื่ออำนวยความสะดวกนั้น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการบรรยายในชั้นเรียน โดยมีสื่ออำนวยความสะดวก เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด การเทคโนโลยีสารสนเทศ และในการสอนก็มีการใช้ระบบการเรียนการสอนผ่านระบบ E-learning มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศมาบรรยายให้ความรู้แก่นักศึกษาเพื่อเสริมความรู้ในทางปฏิบัติ และมีฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ตทั้งในและต่างประเทศให้นักศึกษาได้ค้นคว้าด้วยตนเอง

3.2 กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ได้บัณฑิตตามคุณลักษณะพึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยนั้น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสัมมนาในวิชาว่าความและศาลจำลอง และวิชาหลักวิชาชีพของนักกฎหมาย กิจกรรมการบริการให้ความรู้แก่ชุมชนชุมชน การฝึกประสบการณ์วิชาชีพนักกฎหมาย เป็นต้น

3.3 การส่งเสริมสนับสนุนนักศึกษาให้มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางนั้น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ส่งเสริมสนับสนุนนักศึกษาให้มีความสามารถด้านทักษะต่างๆ ดังนี้

(1) ด้านภาษาต่างประเทศมุ่งเน้นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และส่งเสริมให้นักศึกษาเลือกเรียนภาษาในประเทศอาเซียน เช่น ภาษาเขมร จีน มลายู เป็นต้น

(2) ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนักกฎหมาย มีการส่งเสริมให้นักศึกษาไปฝึกงาน ณ สถานประกอบการตามหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความร่วมมือ เพื่อให้มีประสบการณ์จริงจากการไปปฏิบัติงาน

(3) ด้านทักษะวิจัยให้นักศึกษาช่วยงานวิจัยของอาจารย์

(4) ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนให้เป็น Active Learning กล่าวคือจัดให้ผู้เรียนเข้าฝึกทักษะการใช้กฎหมายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

4. คุณลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตที่คาดว่าจะได้รับการพัฒนาหลักสูตรในครั้งต่อไป โดยสรุป

4.1 การปรับปรุงหลักสูตรของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานของ สกอ.

4.2 การปรับปรุงหลักสูตรจะต้องให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม โดยการพัฒนาหลักสูตรจะเน้นการปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระให้เป็นไปตามพัฒนาการด้านกฎหมายที่ทันต่อการความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม รวมถึงมุ่งตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น และรองรับมาตรฐานการประกอบวิชาชีพกฎหมายที่มีความหลากหลาย ด้วยการสร้างและพัฒนาบุคลิกภาพผู้เรียนให้เป็นนักกฎหมายที่มีความยุติธรรม มีคุณธรรมจริยธรรมของนักกฎหมาย มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพในฐานะนักกฎหมายผู้รับใช้สังคมได้อย่างสง่างาม

4.3 การปรับปรุงหลักสูตรจะต้องฝึกทักษะให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้จริง โดยการนำวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบการศึกษากฎหมายเชิงคลินิก (Clinical Legal Education: CLE) ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถค้นคว้าด้วยตนเองเชิงลึกต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมาใช้ในการเรียนการสอน รวมทั้งการให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิชากฎหมายและรู้หลักสหศาสตร์ไปพร้อมกันด้วย เช่น เศรษฐศาสตร์ การค้า WTO ตลาดหลักทรัพย์ สังคมศาสตร์ เป็นต้น

4.4 สำหรับการรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนั้นมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มุ่งปรับปรุงในส่วนของการวิชาภาษาอังกฤษของนักกฎหมาย และ กฎหมายอาเซียนที่ปรับจากวิชาเลือกเป็นรายวิชาบังคับและเพิ่มวิชาประชาคมอาเซียน และวิชาภาษาของประเทศอาเซียน

5. การเตรียมความพร้อมของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตเพื่อรับรองการเข้าสู่อาเซียน

5.1 มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีหลักสูตรในปัจจุบันแตกต่างไปจากอดีต ในประเด็นสำคัญคือ ด้านภาษาต่างประเทศที่เดิมจะเน้นเพียงรายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมายโดยส่งเสริมให้เรียนเป็นวิชาเลือก แต่ในปัจจุบันได้กำหนดรายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมายเป็นวิชาบังคับ และเพิ่มรายวิชาเลือกเป็นภาษาสากลและภาษาอาเซียนเช่น ภาษาเขมร ภาษาอิสลาม เป็นต้น เพื่อให้มีความเป็นสากลและทันสมัย

5.2 มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เน้นรายวิชาที่มีความสำคัญต่อการรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่

- (1) ภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมาย
- (2) ภาษาอังกฤษระดับสูง
- (3) กฎหมายแรงงาน
- (4) กฎหมายอาเซียน
- (5) กฎหมายประชาคมอาเซียน
- (6) กฎหมายสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- (7) กฎหมายระหว่างประเทศสาขาต่าง ๆ
- (8) กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
- (9) กฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

- (10) กฎหมายองค์การระหว่างประเทศ
- (11) ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
- (12) อาเซียนศึกษา (ASEAN Study)

5.3 มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ดังนี้

- (1) มีการเพิ่มรายวิชาใหม่ที่มีความเป็นสากลและทันสมัย ได้แก่ การค้าการลงทุนระหว่างประเทศ กฎหมายแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติ กฎหมายอาเซียน กฎหมายญี่ปุ่น กฎหมายจีน สัมมนากฎหมายระหว่างประเทศกับปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ กฎหมายการตลาด สัญญาระหว่างประเทศ และการพัฒนาระบบการศึกษาให้บัณฑิตมีความพร้อมที่จะทำงานกับนานาประเทศที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทยและออกไปยังต่างประเทศ
- (2) มีการส่งเสริมให้เลือกเรียนภาษาเพิ่มเติม ได้แก่ ภาษาในกลุ่มอาเซียน เช่น ภาษาเวียดนาม ภาษาจีน ภาษามลายู และภาษาอื่น ๆ
- (3) การพัฒนาทักษะวิจัยให้กับคณาจารย์และนักศึกษาเพื่อกระจายความรู้จากคนหนึ่งสู่สาธารณะ โดยผลิตงานวิจัยที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติ และนานาชาติได้
- (4) การสร้างเครือข่ายทางการศึกษาให้กับคณาจารย์และนักศึกษากับประเทศสมาชิกอาเซียน
- (5) ส่งเสริมให้อาจารย์มีคุณวุฒิทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ ปริญญาเอก และตำแหน่งทางวิชาการ
- (6) ส่งเสริมให้อาจารย์มีความรู้และทักษะทางด้านวิชาการ เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายประชาคมอาเซียน
- (7) ส่งเสริมทักษะให้อาจารย์ประจำสาขามีความรู้พื้นฐานด้านภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

5.4 มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยสรุป

- (1) หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของประเทศไทย จะต้องมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับอาเซียนโดยตรง กฎหมายระหว่างประเทศในสาขาต่าง ๆ โดยเนื้อหาของรายวิชาที่มีความทันสมัยสถานการณ์ภายในประเทศและตอบสนองต่อสถานการณ์โลกในปัจจุบัน
- (2) หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของประเทศไทย ควรมีการจัดการเรียนการสอนกฎหมายและการสอนภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการจัดบรรยายพิเศษโดยผู้เชี่ยวชาญทั้งในและต่างประเทศ เน้นการปฏิบัติงานจริงและการลงมือค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้ที่เป็นสากลโดยนิสิตนักศึกษา
- (3) หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของประเทศไทย ต้องรองรับกับแผนยุทธศาสตร์และนโยบายทางการศึกษาของประเทศอย่างมีทิศทาง โดยไม่มุ่งผลิตบัณฑิตนิติศาสตร์มากเกินไปจนความต้องการของตลาด
- (4) ควรมีการจัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของนิติศาสตร์ไทยในอนาคต ซึ่งควรมีกรอบ 10 ปีเป็นอย่างน้อย

(5) ใช้ระบบการเรียนการสอนผ่านระบบ E-learning ร่วมกับการบรรยายในห้องเรียนและมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายที่มีชื่อเสียงระดับประเทศมาบรรยายให้ความรู้แก่นักศึกษาเป็นการเสริมความรู้ในทางปฏิบัติ และมีฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ตทั้งในและต่างประเทศให้นักศึกษาได้ค้นคว้าด้วยตนเอง

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 คณะผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ ระดับตำแหน่ง และ ระดับรายได้ มีลักษณะเป็นการตอบแบบตรวจสอบรายการ (check-list) นำมาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 ลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 ความถี่ ร้อยละ เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	218	49.43
หญิง	210	47.62
ไม่ระบุ	13	2.95
รวม	441	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 49.43 เพศหญิงมีจำนวน 210 คิดเป็นร้อยละ 47.62 และไม่ระบุมีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 2.95

ตารางที่ 4.2 ความถี่ ร้อยละ อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
2. อายุ		
อายุ 21 – 30 ปี	101	22.90
อายุ 31 – 40 ปี	163	36.96
อายุ 41 – 50 ปี	96	21.77
อายุมากกว่า 50 ปี	71	16.10
ไม่ระบุ	10	2.27
รวม	441	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 36.96 อายุ 21-30 ปี มีจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 22.90 อายุ 41-50 ปี มีจำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 21.77 อายุมากกว่า 50 ปี มีจำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 16.10 และไม่ระบุมีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.27

ตารางที่ 4.3 ความถี่ ร้อยละ วุฒิการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
3. วุฒิการศึกษา		
ปริญญาตรี	204	46.26
เนติบัณฑิต	73	16.55
ปริญญาโท	139	31.52
ไม่ระบุ	25	5.67
รวม	441	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 46.26 ปริญญาโท มีจำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 31.52 เนติบัณฑิต มีจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 16.55 และ ไม่ระบุมีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 5.67

ตารางที่ 4.4 ความถี่ ร้อยละ อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
4. อาชีพ		
นิติกร	62	14.06
พนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมาย	98	22.22
ผู้ประกอบการบริษัทกฎหมาย	9	2.04
ทนายความ	152	34.47
ผู้ประกอบการ	12	2.72
ผู้พิพากษา	32	7.26
อัยการ	32	7.26
ข้าราชการ	35	7.94
อื่น ๆ	7	1.59
ไม่ระบุ	2	0.45
รวม	441	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพทนายความ มีจำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 34.47 พนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมาย มีจำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 นิติกร มีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 14.06 ข้าราชการ มีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 7.94 ผู้พิพากษาและผู้พิพากษา มีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 7.26 ผู้ประกอบการ มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 2.72 ผู้ประกอบการบริษัทกฎหมาย มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.04 อื่น ๆ มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.59 และ ไม่ระบุมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.45

ตารางที่ 4.5 ความถี่ ร้อยละ ระดับตำแหน่งในปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
5. ระดับตำแหน่งในปัจจุบัน		
ผู้บริหาร/ผู้อำนวยการกองขึ้นไป	58	13.15
หัวหน้างาน/ฝ่าย/แผนก	93	21.09
ผู้ปฏิบัติงาน	274	62.13
ไม่ระบุ	16	3.63
รวม	441	100.00

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับตำแหน่งในปัจจุบันเป็น ผู้ปฏิบัติงาน มีจำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 62.13 หัวหน้างาน/ฝ่าย/แผนก มีจำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 21.09 ผู้บริหาร/ผู้อำนวยการกองขึ้นไป มีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 13.15 และไม่ระบุมีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 3.63

ตารางที่ 4.6 ความถี่ ร้อยละ ระดับรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
6. ระดับรายได้		
10,000 – 50,000 บาท	320	72.56
50,001 – 100,000 บาท	86	19.50
100,001 – 200,000 บาท	5	1.13
มากกว่า 200,000 บาท	1	0.23
ไม่ระบุ	29	6.58
รวม	441	100.00

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับรายได้อยู่ระหว่าง 10,000 – 50,000 บาท มีจำนวน 320 คน คิดเป็นร้อยละ 72.56 มีรายได้ 50,001 – 100,000 บาท มีจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 19.50 มีรายได้ 100,001 – 200,000 บาท มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.13 มีรายได้มากกว่า 200,000 บาท มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.23 และไม่ระบุมีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 6.58

ตารางที่ 4.7 ความถี่ ร้อยละ ภูมิภาคของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
7. ภูมิภาค		
ภาคใต้	101	22.90
ภาคกลาง	104	23.58
ภาคเหนือ	113	25.62
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	123	27.89
รวม	441	100.00

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 27.89 ภาคเหนือ มีจำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 25.62 ภาคกลาง มีจำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 23.58 และภาคใต้ มีจำนวน 101 คิดเป็นร้อยละ 22.90

ตารางที่ 4.8 จำนวนวุฒิการศึกษา และอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพ	วุฒิการศึกษา				รวม
	ปริญญาตรี	เนติบัณฑิต	ปริญญาโท	ไม่ระบุ	
นิติกร	30 (14.71)	18 (24.66)	11 (7.91)	3 (12.00)	62 (14.06)
พนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมาย	46 (22.55)	18 (24.66)	30 (21.58)	4 (16.00)	98 (22.22)
ผู้ประกอบการบริษัทกฎหมาย	3 (1.47)	0 (0.00)	5 (3.60)	1 (4.00)	9 (2.04)
ทนายความ	92 (45.10)	19 (26.03)	37 (26.62)	4 (16.00)	152 (34.47)
ผู้ประกอบการ	3 (1.47)	2 (2.74)	4 (2.88)	3 (12.00)	12 (2.72)
ผู้พิพากษา	1 (0.49)	3 (4.11)	25 (17.99)	3 (12.00)	32 (7.26)
อัยการ	0 (0.00)	9 (12.33)	17 (12.23)	6 (24.00)	32 (7.26)
ข้าราชการ	24 (11.76)	2 (2.74)	8 (5.76)	1 (4.00)	35 (7.94)
อื่น ๆ	3 (1.47)	2 (2.74)	2 (1.44)	0 (0.00)	7 (1.59)
ไม่ระบุ	2 (0.98)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (0.45)
รวม	204 (100.00)	73 (100.00)	139 (100.00)	25 (100.00)	441 (100.00)

จากตารางที่ 4.8 พบว่าส่วนใหญ่มีอาชีพทนายความ มีจำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 34.47 รองลงมาพนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมาย มีจำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 และนิติกร มีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 14.06

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่มีอาชีพทนายความ มีจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 45.10 รองลงมาพนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมาย มีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 22.55 และนิติกร มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 14.71

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาระดับเนติบัณฑิตส่วนใหญ่มีอาชีพทนายความ มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 26.03 รองลงมานิติกรและพนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมาย มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 24.66 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทส่วนใหญ่มีอาชีพทนายความ มีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 26.62 รองลงมาพนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมาย มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 21.58 และผู้พิพากษา มีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 17.99

ตารางที่ 4.9 จำนวนระดับตำแหน่งในปัจจุบัน และอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพ	ระดับตำแหน่ง				รวม
	ผู้บริหาร/ ผู้อำนวยการ กองขึ้นไป	หัวหน้างาน/ ฝ่าย/แผนก	ผู้ปฏิบัติงาน	ไม่ระบุ	
นิติกร	2 (3.45)	4 (4.30)	54 (19.71)	2 (12.50)	62 (14.06)
พนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมาย	12 (20.69)	9 (9.68)	62 (22.63)	5 (31.25)	98 (22.22)
ผู้ประกอบการบริษัท กฎหมาย	2 (3.45)	6 (6.45)	1 (0.36)	0 (0.00)	9 (2.04)
ทนายความ	27 (46.55)	47 (50.54)	70 (25.55)	8 (50.00)	152 (34.47)
ผู้ประกอบการ	3 (5.17)	4 (4.30)	5 (1.82)	0 (0.00)	12 (2.72)
ผู้พิพากษา	4 (6.90)	4 (4.30)	24 (8.76)	0 (0.00)	32 (7.26)
อัยการ	6 (10.34)	0 (0.00)	26 (9.49)	0 (0.00)	32 (7.26)
ข้าราชการ	1 (1.72)	9 (9.68)	25 (9.12)	0 (0.00)	35 (7.94)
อื่น ๆ	0 (0.00)	0 (0.00)	6 (2.19)	1 (6.25)	7 (1.59)
ไม่ระบุ	1 (1.72)	0 (0.00)	1 (0.36)	0 (0.00)	2 (0.45)
รวม	58 (100.00)	93 (100.00)	274 (100.00)	16 (100.00)	441 (100.00)

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพทนายความ มีจำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 34.47 รองลงมาพนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมาย มีจำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 และนิติกร มีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 14.06

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งผู้บริหาร/ผู้อำนวยการกองขึ้นไป ส่วนใหญ่มีอาชีพทนายความ มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 46.55 รองลงมาพนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมาย มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 20.69 และอัยการ มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 10.34

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งหัวหน้างาน/ฝ่าย/แผนกส่วนใหญ่มีอาชีพทนายความ มีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 50.54 รองลงมาพนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมายและข้าราชการ มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 9.69 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งส่วนใหญ่มีอาชีพทนายความ มีจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 25.55 รองลงมาพนักงานที่เกี่ยวกับกฎหมาย มีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 22.63 และนิติกร มีจำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 19.71

ตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยภาพรวม

ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรับรองการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	4.32	0.79	มากที่สุด
2. ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย	4.03	0.89	มาก
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.34	0.82	มากที่สุด
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.07	0.88	มาก
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน	4.10	0.92	มาก
รวม	4.17	0.64	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.17$, $SD = 0.64$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 4.34$, $SD = 0.82$) และท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรับรองการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, $SD = 0.79$) ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ($\bar{X} = 4.10$, $SD = 0.92$) ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน

($\bar{X} = 4.07$, $SD = 0.88$) และท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย ($\bar{X} = 4.03$, $SD = 0.89$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคใต้

ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	4.26	0.84	มากที่สุด
2. ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย	4.00	0.89	มาก
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.37	0.74	มากที่สุด
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	3.95	0.90	มาก
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน	4.00	0.88	มาก
รวม	4.11	0.61	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคใต้โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.11$, $SD = 0.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 4.37$, $SD = 0.74$) และท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, $SD = 0.84$) ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ($\bar{X} = 4.00$, $SD = 0.88$) ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย ($\bar{X} = 4.00$, $SD = 0.89$) และท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 3.95$, $SD = 0.90$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.12 ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคกลาง

ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรับรองการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	4.39	0.77	มากที่สุด
2. ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย	4.13	0.87	มาก
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.34	0.85	มากที่สุด
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.16	0.84	มาก
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน	4.19	0.86	มาก
รวม	4.39	0.77	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคกลางโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$, $SD = 0.77$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรับรองการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 4.39$, $SD = 0.77$) และท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 4.34$, $SD = 0.85$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ($\bar{X} = 4.19$, $SD = 0.86$) ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 4.16$, $SD = 0.84$) และท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย ($\bar{X} = 4.13$, $SD = 0.87$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคเหนือ

ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	4.27	0.80	มากที่สุด
2. ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย	3.96	0.89	มาก
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.33	0.81	มากที่สุด
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.05	0.95	มาก
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน	4.12	0.94	มาก
รวม	4.15	0.62	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, $SD = 0.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 4.33$, $SD = 0.81$) และ ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 4.27$, $SD = 0.80$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ($\bar{X} = 4.12$, $SD = 0.94$) ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 4.05$, $SD = 0.95$) และท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย ($\bar{X} = 3.96$, $SD = 0.89$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.14 ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	4.36	0.75	มากที่สุด
2. ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย	4.03	0.92	มาก
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.33	0.88	มากที่สุด
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.11	0.82	มาก
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน	4.09	0.97	มาก
รวม	4.18	0.70	มาก

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, $SD = 0.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 4.36$, $SD = 0.75$) และท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 4.33$, $SD = 0.88$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ($\bar{X} = 4.11$, $SD = 0.82$) ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน ($\bar{X} = 4.09$, $SD = 0.97$) และท่านคิดว่าเมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย ($\bar{X} = 4.03$, $SD = 0.92$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.15 ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยภาพรวม

ประเด็นคำถาม	มากที่สุด		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้	118	26.76	79	17.91	75	17.01
2. คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย	175	39.68	98	22.22	63	14.29
3. ความรับผิดชอบต่อสังคม	43	9.75	98	22.22	67	15.19
4. ความคิดสร้างสรรค์	5	1.13	13	2.95	8	1.81
5. เทคนิค ทักษะการทำงาน	6	1.36	49	11.11	41	9.30
6. บุคลิกภาพที่ดี	3	0.68	3	0.68	16	3.63
7. ความเป็นเลิศทางวิชาการ	15	3.40	30	6.80	24	5.44
8. ทักษะทางภาษาต่างประเทศ	48	10.88	44	9.98	119	26.98
ไม่ระบุ	28	6.35	27	6.12	28	6.35
รวม	441	100.00	441	100.00	441	100.00

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มากที่สุด คือ คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย มีจำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 26.76 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 118 คิดเป็นร้อยละ 26.76 และ ทักษะทางภาษาต่างประเทศ มีจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 10.88

ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อันดับที่ 2 คือ คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย และความรับผิดชอบต่อสังคม มีจำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 ตามลำดับ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 17.91

ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อันดับที่ 3 ทักษะทางภาษาต่างประเทศมีจำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 26.98 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 17.01 และความรับผิดชอบต่อสังคม มีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 15.19

ตารางที่ 4.16 ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคใต้

ประเด็นคำถาม	มากที่สุด		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้	24	23.76	18	17.82	16	15.84
2. คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย	50	49.50	13	12.87	11	10.89
3. ความรับผิดชอบต่อสังคม	3	2.97	28	27.72	14	13.86
4. ความคิดสร้างสรรค์	1	0.99	4	3.96	2	1.98
5. เทคนิค ทักษะการทำงาน	1	0.99	15	14.85	11	10.89
6. บุคลิกภาพที่ดี	0	0.00	3	2.97	4	3.96
7. ความเป็นเลิศทางวิชาการ	4	3.96	3	2.97	6	5.94
8. ทักษะทางภาษาต่างประเทศ	11	10.89	10	9.90	30	29.70
ไม่ระบุ	7	6.93	7	6.93	7	6.93
รวม	101	100.00	101	100.00	101	100.00

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มากที่สุด คือ คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย มีจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 23.76 และเทคนิค ทักษะการทำงานมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 14.85

ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อันดับที่ 2 คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 27.72 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 17.82 และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 17.91

ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อันดับที่ 3 ทักษะทางภาษาต่างประเทศมีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 29.70 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 15.84 และความรับผิดชอบต่อสังคม มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 13.86

ตารางที่ 4.17 ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคกลาง

ประเด็นคำถาม	มากที่สุด		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้	29	27.88	17	16.35	18	17.31
2. คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย	42	40.38	32	30.77	17	16.35
3. ความรับผิดชอบต่อสังคม	14	13.46	23	22.12	17	16.35
4. ความคิดสร้างสรรค์	2	1.92	5	4.81	2	1.92
5. เทคนิค ทักษะการทำงาน	1	0.96	10	9.62	10	9.62
6. บุคลิกภาพที่ดี	2	1.92	0	0.00	5	4.81
7. ความเป็นเลิศทางวิชาการ	1	0.96	5	4.81	5	4.81
8. ทักษะทางภาษาต่างประเทศ	11	10.58	10	9.62	28	26.92
ไม่ระบุ	2	1.92	2	1.92	2	1.92
รวม	104	100.00	104	100.00	104	100.00

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มากที่สุด คือ คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย มีจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 40.38 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 29 คิดเป็นร้อยละ 27.88 และความรับผิดชอบต่อสังคม มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 13.46

ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย 32 คน คิดเป็นร้อยละ 30.77 ความรับผิดชอบต่อสังคม มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 22.12 และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 16.35

ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อันดับที่ 3 ทักษะทางภาษาต่างประเทศมีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 17.31 คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมายและความรับผิดชอบต่อสังคม มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 16.35

ตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคเหนือ

ประเด็นคำถาม	มากที่สุด		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้	24	21.24	22	19.47	22	19.47
2. คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย	35	30.97	24	21.24	19	16.81
3. ความรับผิดชอบต่อสังคม	15	13.27	21	18.58	17	15.04
4. ความคิดสร้างสรรค์	1	0.88	3	2.65	3	2.65
5. เทคนิค ทักษะการทำงาน	3	2.65	10	8.85	15	13.27
6. บุคลิกภาพที่ดี	1	0.88	0	0.00	2	1.77
7. ความเป็นเลิศทางวิชาการ	7	6.19	12	10.62	7	6.19
8. ทักษะทางภาษาต่างประเทศ	17	15.04	11	9.73	18	15.93
ไม่ระบุ	10	8.85	10	8.85	10	8.85
รวม	113	100.00	113	100.00	113	100.00

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มากที่สุด คือ คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย มีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 30.97 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 21.24 และ ทักษะทางภาษาต่างประเทศ มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 15.04

ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อันดับที่ 2 คือ คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 21.24 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 19.47 และความรับผิดชอบต่อสังคม มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 18.58

ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อันดับที่ 3 คือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 19.47 รองลงมาคือ คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 16.81 และทักษะทางภาษาต่างประเทศ มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 15.93

ตารางที่ 4.19 ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประเด็นคำถาม	มากที่สุด		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้	41	33.33	22	17.89	19	15.45
2. คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย	48	39.02	29	23.58	16	13.01
3. ความรับผิดชอบต่อสังคม	11	8.94	26	21.14	19	15.45
4. ความคิดสร้างสรรค์	1	0.81	1	0.81	1	0.81
5. เทคนิค ทักษะการทำงาน	1	0.81	14	11.38	5	4.07
6. บุคลิกภาพที่ดี	0	0.00	0	0.00	5	4.07
7. ความเป็นเลิศทางวิชาการ	3	2.44	10	8.13	6	4.88
8. ทักษะทางภาษาต่างประเทศ	9	7.32	13	10.57	43	34.96
ไม่ระบุ	9	7.32	8	6.50	9	7.32
รวม	123	100.00	123	100.00	123	100.00

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มากที่สุด คือ คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย มีจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 39.02 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 41 คิดเป็นร้อยละ 33.33 และความรับผิดชอบต่อสังคม มีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 8.94

ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อันดับที่ 2 คือ คุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย มีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 23.58 ความรับผิดชอบต่อสังคม มีจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 21.14 และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 17.89

ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อันดับที่ 3 คือ ทักษะทางภาษาต่างประเทศ มีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 34.96 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และชีวิตประจำวันได้และความรับผิดชอบต่อสังคม มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 15.45 และคุณธรรม จริยธรรม ของนักกฎหมาย มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 13.01

ตารางที่ 4.20 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยภาพรวม

ประเด็นคำถาม	ไม่ จำเป็น	จำเป็น	ระดับความจำเป็น		
			$\bar{X}$	SD	ระดับ ความ จำเป็น
1. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน	4.99	95.01	4.02	1.24	มาก
2. การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย	2.72	97.28	4.29	1.07	มากที่สุด
3. การจัดการให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย	3.17	96.83	4.17	1.10	มาก
4. การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นความสามารถเฉพาะทาง	6.12	93.88	3.86	1.28	มาก
5. การจัดให้มีห้องปฏิบัติการวิชาชีพ	11.56	88.44	3.56	1.49	มาก
6. การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย	14.06	85.94	3.34	1.57	ปานกลาง
7. การจัดให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของอาเซียน	2.27	97.73	4.05	1.18	มาก
8. การจัดให้มีผู้บรรยายที่มีประสบการณ์ความสามารถจากภายนอกเข้ามาบรรยายให้แก่ผู้เรียน	3.85	96.15	4.11	1.22	มาก
9. การจัดการให้มีการเพิ่มเติมสายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา	3.40	96.60	4.12	1.20	มาก
10. การจัดให้มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนักกฎหมาย	4.31	95.69	4.11	1.17	มาก
11. การพัฒนานักศึกษาโดยการให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริการวิชาการของหลักสูตร การทำวิจัยของอาจารย์ในหลักสูตร เป็นต้น	14.29	85.71	3.51	1.57	มาก
12. การใช้ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อสนับสนุนการเรียนของนักศึกษา	7.94	92.06	3.88	1.39	มาก
รวม			3.92	0.94	มาก

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนว่าไม่จำเป็นมากที่สุด การพัฒนานักศึกษาโดยการให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริการวิชาการของหลักสูตร การทำวิจัยของอาจารย์ในหลักสูตร เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 14.29

รองลงมาคือ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย คิดเป็นร้อยละ 14.06 และ การจัดให้มีห้องปฏิบัติการวิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ 11.56

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ว่าจำเป็นมากที่สุด การจัดให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกักฎหมายของอาเซียน คิดเป็นร้อยละ 97.73 รองลงมาคือ การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ 97.28 และ การจัดการให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ 96.83

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมมีความจำเป็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.92$, $SD = 0.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย มีความจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 1.07$) ส่วนข้ออื่นมีความจำเป็นอยู่ในระดับมาก ยกเว้น การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย มีความจำเป็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$, $SD = 1.57$)

ตารางที่ 4.21 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภาคใต้

ประเด็นคำถาม	ไม่จำเป็น	จำเป็น	ระดับความจำเป็น		
			$\bar{X}$	SD	ระดับความจำเป็น
1. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน	7.92	92.08	3.83	1.39	มาก
2. การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย	2.97	97.03	4.27	1.14	มากที่สุด
3. การจัดการให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย	2.97	97.03	4.05	1.21	มาก
4. การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นความสามารถเฉพาะทาง	6.93	93.07	3.60	1.36	มาก
5. การจัดให้มีห้องปฏิบัติการวิชาชีพ	10.89	89.11	3.49	1.35	มาก
6. การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย	16.83	83.17	3.13	1.63	ปานกลาง
7. การจัดให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกักฎหมายของอาเซียน	2.97	97.03	3.93	1.20	มาก
8. การจัดให้มีผู้บรรยายที่มีประสบการณ์ความสามารถจากภายนอกเข้ามาบรรยายให้แก่ผู้เรียน	2.97	97.03	4.00	1.21	มาก
9. การจัดการให้มีการเพิ่มเติมสายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา	3.96	96.04	4.00	1.30	มาก

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	ไม่ จำเป็น	จำเป็น	ระดับความจำเป็น		
			$\bar{X}$	SD	ระดับความ จำเป็น
10. การจัดให้มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพนักกฎหมาย	5.94	94.06	4.10	1.07	มาก
11. การพัฒนานักศึกษาโดยการให้นักศึกษาเข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริการวิชาการของ หลักสูตร การทำวิจัยของอาจารย์ในหลักสูตร เป็นต้น	18.81	81.19	3.31	1.60	มาก
12. การใช้ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อสนับสนุนการ เรียนของนักศึกษา	11.88	88.12	3.66	1.48	มาก
รวม			3.78	0.96	มาก

จากตารางที่ 4.21 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนว่าไม่จำเป็นมากที่สุด การพัฒนานักศึกษาโดยการให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริการวิชาการของหลักสูตร การทำวิจัยของอาจารย์ในหลักสูตร เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 18.81 รองลงมาคือ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย คิดเป็นร้อยละ 16.83 และ การใช้ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อสนับสนุนการเรียนของนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 11.88

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนว่าจำเป็นมากที่สุด การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย การจัดการให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย การจัดการให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของอาเซียน และการจัดให้มีผู้บรรยายที่มีประสบการณ์ความสามารถจากภายนอกเข้ามาบรรยายให้แก่ผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 97.03

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมมีความจำเป็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$, $SD = 0.96$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย มีความจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, $SD = 1.14$) ส่วนข้ออื่นมีความจำเป็นอยู่ในระดับมาก ยกเว้น การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย มีความจำเป็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.13$, $SD = 1.63$)

ตารางที่ 4.22 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภาคกลาง

ประเด็นคำถาม	ไม่ จำเป็น	จำเป็น	ระดับความจำเป็น		
			$\bar{X}$	SD	ระดับความ จำเป็น
1. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน	1.92	98.08	4.39	0.91	มาก
2. การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย	1.92	98.08	4.42	0.82	มากที่สุด
3. การจัดการให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย	2.88	97.12	4.37	0.92	มาก
4. การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นความสามารถเฉพาะทาง	1.92	98.08	4.17	0.96	มาก
5. การจัดให้มีห้องปฏิบัติวิชาชีพ	9.62	90.38	3.82	1.38	มาก
6. การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย	12.50	87.50	3.59	1.36	ปานกลาง
7. การจัดให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของอาเซียน	1.92	98.08	4.24	1.03	มาก
8. การจัดให้มีผู้บรรยายที่มีประสบการณ์ความสามารถจากภายนอกเข้ามาบรรยายให้แก่ผู้เรียน	3.85	96.15	4.39	1.03	มาก
9. การจัดการให้มีการเพิ่มเติมสายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา	2.88	97.12	4.27	1.03	มาก
10. การจัดให้มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนักกฎหมาย	3.85	96.15	4.29	0.97	มาก
11. การพัฒนานักศึกษาโดยการให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริการวิชาการของหลักสูตร การทำวิจัยของอาจารย์ในหลักสูตร เป็นต้น	10.58	89.42	3.77	1.37	มาก
12. การใช้ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อสนับสนุนการเรียนของนักศึกษา	1.92	98.08	4.20	0.97	มาก
รวม			4.16	0.70	มาก

จากตารางที่ 4.22 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ว่าไม่จำเป็นมากที่สุด การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย คิดเป็นร้อยละ 12.50 รองลงมาคือ การพัฒนานักศึกษาโดยการให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริการวิชาการของหลักสูตร การทำวิจัยของอาจารย์ในหลักสูตร เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 10.58 และการจัดให้มีห้องปฏิบัติวิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ 9.62

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ว่าจำเป็นมากที่สุด การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นความสามารถเฉพาะทาง การจัดให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของอาเซียน การจัดให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของอาเซียน คิดเป็นร้อยละ 98.08

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมมีความจำเป็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.16$, $SD = 0.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย มีความจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 1.07$) ส่วนข้ออื่นมีความจำเป็นอยู่ในระดับมาก ยกเว้น การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย มีความจำเป็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.42$, $SD = 0.82$)

ตารางที่ 4.23 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภาคเหนือ

ประเด็นคำถาม	ไม่ จำเป็น	จำเป็น	ระดับความจำเป็น		
			$\bar{X}$	SD	ระดับความ จำเป็น
1. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน	7.08	92.92	3.81	1.42	มาก
2. การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย	3.54	96.46	4.16	1.19	มากที่สุด
3. การจัดการให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย	4.42	95.58	4.11	1.17	มาก
4. การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นความสามารถเฉพาะทาง	7.08	92.92	3.81	1.32	มาก
5. การจัดให้มีห้องปฏิบัติการวิชาชีพ	12.39	87.61	3.45	1.52	มาก
6. การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย	13.27	86.73	3.23	1.66	ปานกลาง
7. การจัดให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของอาเซียน	1.77	98.23	3.97	1.20	มาก
8. การจัดให้มีผู้บรรยายที่มีประสบการณ์ความสามารถจากภายนอกเข้ามาบรรยายให้แก่ผู้เรียน	3.54	96.46	3.99	1.26	มาก

ตารางที่ 4.23 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	ไม่ จำเป็น	จำเป็น	ระดับความจำเป็น		
			$\bar{X}$	SD	ระดับความ จำเป็น
9. การจัดการให้มีการเพิ่มเติมสายวิชาที่ เกี่ยวข้องกับภาษา	4.42	95.58	4.00	1.32	มาก
10. การจัดให้มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพนักศึกษา	4.42	95.58	4.07	1.25	มาก
11. การพัฒนานักศึกษาโดยการให้นักศึกษาเข้า มามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริการ วิชาการของหลักสูตร การทำวิจัยของอาจารย์ ในหลักสูตร เป็นต้น	14.16	85.84	3.38	1.66	มาก
12. การใช้ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อ สนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษา	10.62	89.38	3.75	1.51	มาก
รวม			3.81	0.94	มาก

จากตารางที่ 4.23 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนว่าไม่จำเป็นมากที่สุด การพัฒนานักศึกษาโดยการให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริการวิชาการของหลักสูตร การทำวิจัยของอาจารย์ในหลักสูตร เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 14.16 รองลงมาคือ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย คิดเป็นร้อยละ 13.27 และ การจัดให้มีห้องปฏิบัติการวิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ 12.39

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ว่าจำเป็นมากที่สุด การจัดให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของอาเซียน คิดเป็นร้อยละ 98.23 รองลงมาคือ การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย และการจัดให้มีผู้บรรยายที่มีประสบการณ์ความสามารถจากภายนอกเข้ามาบรรยายให้แก่ผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 96.46

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมมีความจำเป็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$, $SD = 0.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย มีความจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.16$, $SD = 1.19$) ส่วนข้ออื่นมีความจำเป็นอยู่ในระดับมาก ยกเว้น การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย มีความจำเป็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.23$, $SD = 1.66$)

ตารางที่ 4.24 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต
ในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประเด็นคำถาม	ไม่ จำเป็น	จำเป็น	ระดับความจำเป็น		
			$\bar{X}$	SD	ระดับความ จำเป็น
1. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน	3.25	96.75	4.03	1.10	มาก
2. การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย	2.44	97.56	4.30	1.07	มากที่สุด
3. การจัดการให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย	2.44	97.56	4.18	1.06	มาก
4. การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นความสามารถเฉพาะทาง	8.13	91.87	3.85	1.37	มาก
5. การจัดให้มีห้องปฏิบัติวิชาชีพ	13.01	86.99	3.51	1.66	มาก
6. การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย	13.82	86.18	3.40	1.59	ปานกลาง
7. การจัดให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของอาเซียน	2.44	97.56	4.07	1.24	มาก
8. การจัดให้มีผู้บรรยายที่มีประสบการณ์ความสามารถจากภายนอกเข้ามาบรรยายให้แก่ผู้เรียน	4.88	95.12	4.06	1.30	มาก
9. การจัดการให้มีการเพิ่มเติมสายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา	2.44	97.56	4.22	1.13	มาก
10. การจัดให้มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนักกฎหมาย	3.25	96.75	4.00	1.30	มาก
11. การพัฒนานักศึกษาโดยการให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริการวิชาการของหลักสูตร การทำวิจัยของอาจารย์ในหลักสูตร เป็นต้น	13.82	86.18	3.56	1.61	มาก
12. การใช้ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อสนับสนุนการเรียนของนักศึกษา	7.32	92.68	3.89	1.45	มาก
รวม			3.92	1.06	มาก

จากตารางที่ 4.24 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนว่าไม่จำเป็นมากที่สุด การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย และการพัฒนานักศึกษาโดยการให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริการวิชาการของหลักสูตร การทำวิจัยของอาจารย์ในหลักสูตร เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 13.82 และ การจัดให้มีห้องปฏิบัติวิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ 13.01

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ว่าจำเป็นมากที่สุด การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย การจัดให้มีแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของอาเซียน คิดเป็นร้อยละ 97.73 รองลงมาคือ การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมาย และการจัดการให้มีการเพิ่มเติมสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา คิดเป็นร้อยละ 97.56

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมมีความจำเป็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.92$, $SD = 1.06$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดการให้มีห้องสมุดและฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางกฎหมายมีความจำเป็น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, $SD = 1.07$) ส่วนข้ออื่นมีความจำเป็นอยู่ในระดับมาก ยกเว้น การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการทำวิจัย มีความจำเป็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, $SD = 1.59$)

ตารางที่ 4.25 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 จำแนกตามภูมิภาค

ระดับความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน	$\bar{X}$	SD	F	p-value
1. ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	4.32	0.79	0.74	0.53
2. ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย	4.03	0.89	0.71	0.54
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.34	0.82	0.06	0.98
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.07	0.88	1.13	0.34
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน	4.10	0.92	0.77	0.51
รวม	4.17	0.64	0.77	0.51

จากตารางที่ 4.25 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 จำแนกตามภูมิภาค พบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ทุกข้อมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.26 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามภูมิภาค

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	1.38	3	0.46	0.74	0.53
ภายในกลุ่ม	272.90	437	0.62		
รวม	274.28	440			

จากตารางที่ 4.26 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนพบว่า ลักษณะที่ต่างกัน มีความคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.27 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย จำแนกตามภูมิภาค

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	1.71	3	0.57	0.71	0.54
ภายในกลุ่ม	349.84	437	0.80		
รวม	351.56	440			

จากตารางที่ 4.27 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่าเมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย พบว่า ภูมิภาคที่ต่างกัน มีลักษณะของหลักสูตร ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.28 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน จำแนกตามภูมิภาค

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	0.11	3	0.04	0.06	0.98
ภายในกลุ่ม	298.54	437	0.68		
รวม	298.66	440			

จากตารางที่ 4.28 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน พบว่า ภูมิภาคที่ต่างกัน มีลักษณะของหลักสูตร ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.29 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน จำแนกตามภูมิภาค

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.62	3	0.87	1.13	0.34
ภายในกลุ่ม	337.06	437	0.77		
รวม	339.68	440			

จากตารางที่ 4.29 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน พบว่า ภูมิภาคที่ต่างกัน มีลักษณะของหลักสูตร ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.30 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน จำแนกตามภูมิภาค

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.62	3	0.87	1.13	0.34
ภายในกลุ่ม	337.06	437	0.77		
รวม	339.68	440			

จากตารางที่ 4.30 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน พบว่า ภูมิภาคที่ต่างกัน มีลักษณะของหลักสูตร ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.31 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 โดยภาพรวม จำแนกตามภูมิภาค

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	0.96	3	0.32	0.77	0.51
ภายในกลุ่ม	181.51	437	0.42		
รวม	182.47	440			

จากตารางที่ 4.31 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 โดยภาพรวม พบว่า ภูมิภาคที่ต่างกัน มีลักษณะของหลักสูตร ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.32 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 จำแนกตามวุฒิการศึกษา

ระดับความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน	$\bar{X}$	SD	F	p-value
1. ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	4.32	0.79	2.80*	0.04
2. ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย	4.03	0.89	0.39	0.76
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.34	0.82	2.28	0.08
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.07	0.88	3.00*	0.03
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน	4.10	0.92	0.76	0.52
รวม	4.17	0.64	1.73	0.16

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.32 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 จำแนกตามวุฒิการศึกษาพบว่าความคิดเห็นโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน และ ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้ออื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.33 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรับรองการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามวุฒิการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	5.18	3	1.73	2.80*	0.04
ภายในกลุ่ม	269.10	437	0.62		
รวม	274.28	440			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.33 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรับรองการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนพบว่า วุฒิมหาบัณฑิตที่ต่างกัน มีลักษณะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าวุฒิมหาบัณฑิตใดบ้างที่มีลักษณะของหลักสูตรที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.33

ตารางที่ 4.34 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตร จำแนกตามวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

คะแนนเฉลี่ย	$\bar{X}$	ปริญญาตรี	เนติบัณฑิต	ปริญญาโท
		4.23	4.30	4.47
ปริญญาตรี	4.23	-	-0.08	-0.25*
เนติบัณฑิต	4.30	-	-	-0.17
ปริญญาโท	4.47	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.34 แสดงให้เห็นว่าลักษณะของหลักสูตรที่มีวุฒิมหาบัณฑิต ระดับปริญญาตรี กับ ปริญญาโท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.35 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย จำแนกตามวุฒิการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	0.93	3	0.31	0.39	0.76
ภายในกลุ่ม	350.63	437	0.80		
รวม	351.56	440			

จากตารางที่ 4.35 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย พบว่า วุฒิการศึกษาที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.36 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน จำแนกตามวุฒิการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	4.60	3	1.53	2.28	0.08
ภายในกลุ่ม	294.06	437	0.67		
รวม	298.66	440			

จากตารางที่ 4.36 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน พบว่า วุฒิการศึกษาที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.37 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน จำแนกตามวุฒิการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	6.84	3	2.28	3.00*	0.03
ภายในกลุ่ม	332.83	437	0.76		
รวม	339.68	440			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.37 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน พบว่า วุฒิการศึกษาที่ต่างกัน มีลักษณะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าวุฒิการศึกษาใดบ้างที่มีลักษณะของหลักสูตรที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.37

ตารางที่ 4.38 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตร จำแนกตามวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

คะแนนเฉลี่ย	$\bar{X}$	ปริญญาตรี	เนติบัณฑิต	ปริญญาโท
		4.01	3.90	4.24
ปริญญาตรี	4.01	-	0.11	-0.23*
เนติบัณฑิต	3.90	-	-	-0.33*
ปริญญาโท	4.24	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.38 แสดงให้เห็นว่าลักษณะของหลักสูตรที่มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี เนติบัณฑิต และปริญญาโท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.39 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน จำแนกตามวุฒิการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	1.92	3	0.64	0.76	0.52
ภายในกลุ่ม	367.69	437	0.84		
รวม	369.61	440			

จากตารางที่ 4.39 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน พบว่า วุฒิการศึกษาที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.40 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.14	3	0.71	1.73	0.16
ภายในกลุ่ม	180.33	437	0.41		
รวม	182.47	440			

จากตารางที่ 4.40 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 โดยภาพรวม พบว่า วุฒิการศึกษาที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.41 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 จำแนกอาชีพ

ระดับความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน	$\bar{X}$	SD	F	p-value
1. ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	4.32	0.79	0.330	0.96
2. ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย	4.03	0.89	1.215	0.28
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.34	0.82	1.455	0.16
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.07	0.88	0.989	0.45
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน	4.10	0.92	1.933*	0.05
รวม	4.17	0.64	1.294	0.24

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.41 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 จำแนกตามอาชีพพบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.42 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรับรองการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	1.88	9	0.21	0.33	0.96
ภายในกลุ่ม	272.40	431	0.63		
รวม	274.28	440			

จากตารางที่ 4.42 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรับรองการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนพบว่า อาชีพที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.43 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย จำแนกอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	8.70	9	0.97	1.21	0.28
ภายในกลุ่ม	342.86	431	0.80		
รวม	351.56	440			

จากตารางที่ 4.43 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย พบว่า อาชีพที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.44 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน จำแนกอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	8.81	9	0.98	1.46	0.16
ภายในกลุ่ม	289.85	431	0.67		
รวม	298.66	440			

จากตารางที่ 4.44 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน พบว่า อาชีพที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.45 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน จำแนกอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	6.87	9	0.76	0.99	0.45
ภายในกลุ่ม	332.80	431	0.77		
รวม	339.68	440			

จากตารางที่ 4.45 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน พบว่า อาชีพที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.46 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน จำแนกออาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	14.34	9	1.59	1.93*	0.05
ภายในกลุ่ม	355.27	431	0.82		
รวม	369.61	440			

จากตารางที่ 4.46 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน พบว่า วุฒิการศึกษาที่ต่างกัน มีลักษณะที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าอาชีพใดบ้างที่มีลักษณะของหลักสูตรที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.47

ตารางที่ 4.47 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตร จำแนกตามวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

คะแนนเฉลี่ย	$\bar{X}$	นิติกร	พนักงาน ที่เกี่ยวข้อง กฎหมาย	ผู้ประกอบการ กฎหมาย	ทนาย ความ	ผู้ประ กอบการ	ผู้ พิพากษา	อัยการ	ข้าราชการ	อื่น ๆ
		4.11	3.89	4.00	4.17	4.25	3.81	4.41	4.26	4.57
นิติกร	4.11	-	0.23	0.11	-0.06	-0.14	0.30	-0.29	-0.14	-0.46
พนักงานที่ เกี่ยวกับ กฎหมาย	3.89	-	-	-0.11	-0.28*	-0.36	0.08	-0.52*	-0.37*	-0.68
ผู้ประกอบการ บริษัทกฎหมาย	4.00	-	-	-	-0.17	-0.25	0.19	-0.41	-0.26	-0.57
ทนายความ	4.17	-	-	-	-	-0.08	0.56*	-0.24	-0.09	-0.40
ผู้ประกอบการ	4.25	-	-	-	-	-	0.44	-0.16	-0.01	-0.32
ผู้พิพากษา	3.81	-	-	-	-	-	-	-0.59*	-0.45*	-0.76*
อัยการ	4.41	-	-	-	-	-	-	-	0.15	-0.17
ข้าราชการ	4.26	-	-	-	-	-	-	-	-	-0.31
อื่น ๆ	4.57	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.47 แสดงให้เห็นว่าลักษณะของหลักสูตรที่มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี เนติบัณฑิต และปริญญาโท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.48 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 โดยภาพรวม จำแนกอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	4.80	9	0.53	1.29	0.24
ภายในกลุ่ม	177.67	431	0.41		
รวม	182.47	440			

จากตารางที่ 4.40 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 โดยภาพรวม พบว่า อาชีพที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.49 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 จำแนกตามระดับตำแหน่งในปัจจุบัน

ระดับความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน	$\bar{X}$	SD	F	p-value
1. ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	4.32	0.79	2.957*	0.03
2. ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย	4.03	0.89	1.826	0.14
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.34	0.82	1.321	0.27
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน	4.07	0.88	0.357	0.78
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน	4.10	0.92	1.509	0.21
รวม	4.17	0.64	1.270	0.28

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.49 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 จำแนกตามระดับตำแหน่งในปัจจุบันพบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้ออื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.50 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามระดับตำแหน่งในปัจจุบัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	5.46	3	1.82	2.96	0.03
ภายในกลุ่ม	268.82	437	0.62		
รวม	274.28	440			

จากตารางที่ 4.50 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนพบว่าตำแหน่งต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.51 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย จำแนกตามระดับตำแหน่งในปัจจุบัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	4.35	3	1.45	1.83	0.14
ภายในกลุ่ม	347.20	437	0.79		
รวม	351.56	440			

จากตารางที่ 4.51 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านคิดว่า เมื่อเกิดประชาคมอาเซียนจะส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานทางวิชาชีพกฎหมาย รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทกฎหมาย พบว่าตำแหน่งที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.52 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน จำแนกตามระดับตำแหน่งในปัจจุบัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.68	3	0.89	1.32	0.27
ภายในกลุ่ม	295.97	437	0.68		
รวม	298.66	440			

จากตารางที่ 4.52 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน พบว่า ตำแหน่งที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.53 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน จำแนกตามระดับตำแหน่งในปัจจุบัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	0.83	3	0.28	0.36	0.78
ภายในกลุ่ม	338.85	437	0.78		
รวม	339.68	440			

จากตารางที่ 4.53 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน เพื่อรองรับกับประชาคมอาเซียน พบว่า ตำแหน่งที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.54 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ทานเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน จำแนกตามระดับตำแหน่งในปัจจุบัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	3.79	3	1.26	1.51	0.21
ภายในกลุ่ม	365.82	437	0.84		
รวม	369.61	440			

จากตารางที่ 4.54 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ทานเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียน พบว่า อาชีพที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.55 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 โดยภาพรวม จำแนกตามระดับตำแหน่งในปัจจุบัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	1.58	3	0.53	1.27	0.28
ภายในกลุ่ม	180.90	437	0.41		
รวม	182.47	440			

จากตารางที่ 4.55 ผลการทดสอบความแตกต่างของลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558 โดยภาพรวม พบว่า ตำแหน่งที่ต่างกัน มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ลักษณะของหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2558

1. เห็นว่าการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ AEC น่าจะเป็นรายวิชาเลือกที่สามารถเลือกได้หลากหลายตามความสนใจ

2. ถ้าเป็นกฎหมายที่ควรจะต้องรู้(กฎหมายของประเทศในกลุ่ม AEC) ก็ให้บรรจุเป็นรายวิชาบังคับเลือก แต่ถ้าเป็นกฎหมายที่ไม่ให้บังคับในกลุ่มประเทศ AEC แต่เป็นการบังคับใช้ในประเทศของตน เห็นว่าอาจจะเพิ่มรายวิชาเลือกสำหรับคนที่สนใจ เพื่อไปประกอบอาชีพในประเทศนั้น ๆ

3. ควรมีหลักกฎหมายที่เป็นกลางในการบังคับใช้เฉพาะ และเป็นที่ยอมรับของประชาคมฯ และพลเมืองที่แตกต่างกันทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรม ของแต่ละประเทศ

4. ต้องจัดหลักสูตร เน้นภาษา สากลมากยิ่งขึ้น

5. จัดหลักสูตรกฎหมายอาญา แบ่งระหว่างประเทศมากกว่านี้

6. บางเรื่องเป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาควรหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องที่มหาวิทยาลัยจะต้องเตรียมความพร้อมให้ทุกอย่าง แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของแต่ละมหาวิทยาลัยว่าจะผลิตนิติศาสตร์บัณฑิต เพื่อรองรับตลาดงานในลักษณะใด

7. ควรศึกษาระบบการเรียนการสอนของประเทศสมาชิกเพื่อนำมาพัฒนาระบบของหลักสูตรนิติศาสตร์ในประเทศไทย และเพื่อให้มีมาตรฐานที่สอดคล้องกันในประเทศสมาชิก

8. การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับสมาคมอาเซียนนั้น ควรมีการสอนตั้งแต่ระดับมัธยมเลยเพราะประชาชนจะได้รู้ระบบกฎหมาย และหลักสูตรระดับอุดมศึกษาควรให้ผู้มีประสบการณ์ด้านกฎหมาย ผู้ที่ใช้กฎหมาย ร่วมในการถ่ายทอดประสบการณ์ทางวิชาชีพ

9. ปัจจุบันการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดถึงลักษณะของผู้สำเร็จในอนาคต ดังนั้นต้องตอบโจทย์สังคมต้องการ นักกฎหมายแบบใด จึงกำหนดตามความเหมาะสม การวิจัยเป็นเพียงหาค้นความต้องการ ต้องนำ ส่วนประกอบหลักมากกว่านี้

10. เห็นควรมีการเปิดอบรมเกี่ยวกับเรื่องภาษากลาง (ภาษาอังกฤษ) ที่ AEC จะใช้เป็นภาษากลาง ให้ทันความต่างจังหวัด

11. เพิ่มเติมหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมาย ได้ให้สถานายความจัดอบรมและมีการสอบวัดให้ได้ประกาศนียบัตร

12. ค่าเล่าเรียนต้องไม่แพง

13. ควรมีการเพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีของประเทศต่าง ๆ ในประชาคมอาเซียน

14. ควรเป็นหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตของภูมิภาคอาเซียนโดยตรง

15. กฎหมายเป็นสิ่งสะท้อนสังคมที่ใช้กฎหมายนั้น ๆ เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะต้องมีกฎหมายกลางเพื่อบังคับใช้กับทุกประเทศในอาเซียน ดังนั้นเวลานี้ควรมีการศึกษากฎหมายของทุกประเทศในอาเซียนทุกฉบับแล้วนำมาสร้างกฎหมายกลางร่วมกัน มิใช่เพียงการใช้หลักของกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อสร้างทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคต

16. รายวิชาที่เพิ่มเติมควรเพิ่มทั้งในส่วนกฎหมายและสังคมวัฒนธรรมในแต่ละประเทศในภูมิภาค เพื่อเข้าใจในการใช้ชีวิตของคนแต่ละภูมิภาคด้วย

17. ต้องพัฒนาการศึกษาของไทยเกี่ยวกับกฎหมาย เพื่อทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ AEC

18. หากสภาพนายความได้ดำเนินการพัฒนาองค์กรและบุคลากรเป็นประจำจะดีมาก

19. น่าจะมีการจัดอบรมเพื่อปูพื้นฐาน การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

20. ผู้เรียนนิติศาสตร์ควรเพิ่มทักษะทางด้านภาษาอังกฤษให้สูงขึ้น

21. วันเวลาที่จะร่วมมือกันในระหว่างประเทศอาเซียน กำลังมาถึงแล้ว แต่การปฏิรูปกฎหมายยังไม่มีเลย เช่น คนต่างด้าว ต้องการมาทำงานในประเทศไทย ยังทำไม่ได้ นอกจากการลักลอบเข้าเมืองที่ผิดกฎหมาย

22. ปรับหลักสูตรเน้นภาคปฏิบัติให้มาก โดยเฉพาะหน่วยงานราชการและเอกชน

23. การพัฒนาวิชาชีพนักกฎหมาย จุดมุ่งหมายในการเรียนคือ พัฒนาคุณภาพเป็นประเทศให้มีความรู้ความสามารถ ส่วนการเข้าสู่อาเซียนนั้นเป็นข้อกำหนดของสมาชิกอาเซียน ดังนั้น หากนักกฎหมายท่านใดมีความประสงค์ที่จะติดต่อเพื่อรองรับ นักลงทุน บุคคลจากประเทศต่าง ๆ ก็สามารถพัฒนาตนเองได้โดยการไปเรียนเพิ่มเติมในกฎหมายประเทศต่าง ๆ

24. ขอให้รับดำเนินการจัดอบรมหลักสูตรตามที่ สภาพนายความเห็นสมควรเพื่อเพิ่มเติมนักกฎหมายแก่ทนายความ เพื่อต่อสู้กับนักกฎหมายต่างชาติที่จะเข้ามาในประเทศไทยด้วย

25. ควรมีหลักสูตรนิติศาสตร์ หรือการว่าความเป็นภาษาอังกฤษ ควรมีวิทาลัยกฎหมายโดยตรง

26. จัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ และเน้นวัตถุประสงค์ที่ผู้เรียนได้รับความรู้มากที่สุด

27. ควรจัดให้มีการเดินทางไปดูงานกฎหมายในประเทศอาเซียนต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้มากขึ้น

28. ควรจัดให้มีการแปลตำรา หรือกฎหมายของต่างประเทศเป็นภาษาไทยให้มาก เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้ากฎหมาย เนื่องจากนักศึกษาไทยยังขาดทักษะด้านภาษาอังกฤษ

29. ปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพ การแต่งตัว ฝึกหัดภาษา เข้าสู่ความเป็นสากล

30. ควรพัฒนาระบบคุณธรรมของนักกฎหมายให้มากขึ้น

31. ทางด้านวิชาการทางกฎหมายควรมีการจัดอบรมกฎหมายที่ได้แก้ไขใหม่ ให้ทันต่อเหตุการณ์ ทั้งอบรมในด้านปัญหาที่อาจเกิดกับทนายความ และประชาชน ควรอบรมด้านเทคนิค และทักษะการทำงาน ความละเอียดรอบคอบ ซึ่งอาเซียนจะมีชาวต่างชาติมาเป็นคนงานในประเทศไทย และจะมีปัญหาเกิดอีกมากมาย

32. ควรรับดำเนินการทุกข้อ เห็นด้วยอย่างยิ่ง

33. ควรจัดอบรมทักษะภาษาอังกฤษแก่ทนายความ

34. เพื่อรองรับ AEC ควรนำความคิดที่เป็นระบบสากลมาใช้ร่วมกับการประกอบวิชาชีพให้มากขึ้น แต่เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีความพัฒนาเพื่อปูทางสู่ระบบสากล ดังนั้น จุดนี้จึงเป็นจุดสำคัญในการชะลอการพัฒนาระบบกฎหมาย และระบบต่าง ๆ ของไทยเพื่อพัฒนาสู่สากล

35. การสร้างนักกฎหมายที่ดี ต้องควบคู่กับการปลูกจิตสำนึกให้มีคุณธรรม มีจริยธรรม และศีลธรรม การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานต้องเป็นไปเพื่อตนเอง สังคมและประเทศไทยเป็นสำคัญ มิใช่เห็นแก่อามิสสินจ้าง แม้จะเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตแต่ก็มีใช้สิ่งสุดท้ายในชีวิต เช่นกัน

36. ส่งเสริมการเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างกฎหมายในระหว่างประเทศของอาเซียน

37. หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตขาดการพัฒนาด้านภาษาสากลซึ่งนักกฎหมายไม่ชอบ ไม่ถนัด หากเป็นวิชาบังคับและสอดแทรกในหลักสูตรจะส่งผลต่อการยอมรับมากยิ่งขึ้น ส่วนในตลาดแรงงาน กฎหมายแต่ละประเทศและภูมิภาคอาเซียนมีความแตกต่างกันมากการปกครองก็แตกต่างกันฉะนั้น วิชาชีพกฎหมายจึงไม่อาจกระทบจากการไหลเวียนและแลกเปลี่ยนแรงงานจากประชาคมอาเซียน

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะบัณฑิตของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

1. เนื่องจากประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ของแต่ละประเทศแตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องมีการยอมรับ กติการ่วมกันเสียก่อน จึงจะบังคับใช้กฎหมายร่วมกันได้ เพราะฉะนั้นจะต้องเกิดปัญหาแก่ผู้ปฏิบัติ
2. พิจารณาวัตถุประสงค์ของการผลิตนักศึกษา มิฉะนั้นนักศึกษาที่พบมาจะไม่เด่นแม้แต่ด้านเดียว
3. มีความเข้าใจและเรียนรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศึกษาลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้ในกลุ่มประเทศอื่น ๆ เช่น EU เพื่อจะได้เข้าใจรูปแบบการ Harmonization ของกฎหมายระหว่างประเทศสมาชิก

4. เน้นเรื่องทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศและควมมีการยอมรับให้ผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย เข้าใจวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละประเทศที่เป็นสมาชิกอาเซียน

5. เห็นควรให้สภานายความ แห่งประเทศไทยกระทำตามมติของคณะกรรมการบริหาร อย่างเคร่งครัด และให้เห็นเป็นรูปธรรม

6. ให้มีการสอบหลักสูตรเฉพาะทางเป็นกรณีเพื่อการประกอบอาชีพขั้นสูงต่อไป โดยมี ประกาศนียบัตรรับรองจากสภานายความ

7. คุณธรรมและจริยธรรมของนักกฎหมายมีความสำคัญมากที่สุด เพราะนักกฎหมายเป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถใช้ ติความ และการบังคับทางกฎหมายได้ดีกว่ากลุ่มบุคคลอื่น ๆ จึงสามารถควบคุม เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อันเป็นองค์ประกอบใหญ่ของการบริหารประเทศได้

8. ในขณะที่ทักษะทางภาษาต่างประเทศ มีความสำคัญต่อหลักสูตรน้อยที่สุด เนื่องจาก บัณฑิตควรศึกษาอีกต่างหาก หรืออาจมาศึกษาภายหลังได้ ภาษากฎหมายเป็นภาษาเฉพาะและอาจ เข้าใจยาก ดังนั้นจึงควรศึกษาภาษาต่างประเทศนั้นให้ถ่องแท้ มิเช่นนั้นอาจผิดความหมายได้

9. ควรเป็นหลักสูตรที่มีการเน้นการปฏิบัติควบคู่กับทางวิชาการ

10. ต้องเพิ่มความเป็นเลิศทางวิชาการ และนำความรู้ไปประยุกต์ในทางด้านอาเซียน มีศักยภาพ มีจริยธรรม ของนักศึกษาไทย ตลอดจนความรับผิดชอบต่อสังคม

11. สามารถทราบข้อกฎหมายของประเทศในสมาคมอาเซียน เพื่อนำไปใช้ลงทุนในประเทศ อาเซียนได้ เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบธุรกิจการค้าได้เป็นอย่างดี

12. สมาคมอาเซียนมีหลายประเทศ แต่ละประเทศมีวัฒนธรรมประเพณีต่างกัน ยากที่จะตกลงกันทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้เหมือนกัน ต้องใช้เวลานานมาก

13. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

14. การเป็นผู้ที่มีทักษะ การเจรจาที่ดี การเกิดความขัดแย้งจากการแตกต่างในทางความคิด ความเป็นกลาง สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยความรอบรู้ ด้านธุรกิจ เศรษฐกิจ ธรรมเนียมวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ การสื่อสาร และถ่ายทอดวิชาการ มากกว่า หาข้อเท็จจริงสู่ศาลเพื่อทางผู้ชนะ ผู้แพ้ สำคัญต้องรอบรู้ด้านธุรกิจ หลักการทำงาน

15. ควรมีคุณธรรม ความสุจริต ความเป็นเลิศทางวิชาการ ตลอดจนมีการศึกษาเกี่ยวกับภาษาต่างประเทศ ให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน ในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ควรให้วิทยากรที่มีอาชีพกฎหมายในการอบรมและมี เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เจ้าหน้าที่ศันศว่า เป็นต้น มาบรรยายให้ความละเอียดรอบคอบเกี่ยวกับ ที่ตั้ง หรือ หน่วยงานที่อาจจะเจอปัญหาได้ เช่น แพทย์ เพื่อให้ทนายมีความรอบรู้ ควรจัดอบรมให้มาก ๆ ทางด้านวิชาการกฎหมาย และมีทนายอาวุโสทางด้านประสบการณ์ด้วยให้คำแนะนำหรือชี้แนะ หากเจอปัญหาต่าง ๆ

16. การศึกษากฎหมายของประเทศไทย ต้องฝึกฝนให้นักศึกษาเรียนแบบ Discussion group ให้มากกว่านี้ (ปัจจุบันต่างคนต่างเรียนทำให้ขาดทักษะการประชุมและการทำงานเป็นทีม) และสถาบันควรอำนวยความสะดวก สถานที่ ทางด้าน Discussion room ด้วย

ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

1. เห็นว่าควรสนับสนุนสื่อและเทคโนโลยีให้นักศึกษาสำหรับค้นคว้า

2. การเรียนในมหาวิทยาลัย ควรให้นักศึกษาได้ดูแลตนเองและเรียนรู้ที่จะเติบโตไม่ควรมีกิจกรรมที่เป็นการดูแลเหมือนเด็ก ๆ

3. การทำงานวิจัยของนักวิจัย อาจารย์มหาวิทยาลัย ถ้าจะให้นักศึกษามีส่วนร่วมควรเป็นไปในลักษณะเชิญชวนให้สนใจ มิใช่การบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรม

4. การเรียน การสอน การวัดผลของทุกมหาวิทยาลัยควรมีมาตรฐานเดียวกัน

5. ปัจจุบันการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดถึงลักษณะของผู้สำเร็จในอนาคต ดังนั้นต้องตอบโจทย์สังคมตามที่ต้องการได้จริง

6. ควรแยกให้ได้ก่อนว่าปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการเป็นสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพคืออะไร กับปัจจัยเพื่อนำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนคืออะไร

7. การจัดการฐานข้อมูลของต่างประเทศเป็นสิ่งที่ดี แต่ควรพิจารณาด้วยว่านักศึกษาจะให้ประโยชน์หรือไม่

8. เสริมหลักสูตรพัฒนาจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กับหลักสูตรทางวิชาการ

9. เปลี่ยนสอนช่วงเช้าตรู่เพื่อแก้ปัญหารถติด เช่น เรียนตี 4.00 น – 6.30 น.

10. ควรเพิ่มความหลากหลายในด้านกฎหมาย เพราะปัจจุบันข้อมูลทางกฎหมาย เช่น หนังสือเรียนทางกฎหมาย มักเป็นไปในแนวทางเดียวกัน มิได้นำเสนอแนวคิดของผู้เขียนมากนัก

11. เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต้องมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านไปพร้อมกัน
12. ควรปฏิบัติให้ได้ตามที่เสนอมา
13. ควรมีการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยม เพื่อปลูกฝังให้นักศึกษาเข้าใจในการใช้กฎหมายของประเทศในภูมิภาคอาเซียนขั้นพื้นฐานก่อน
14. ควรมีการใช้ภาษากลางของอาเซียน
15. ควรมีการฝึกงานกับบริษัทกฎหมายที่ให้บริการแก่ลูกค้าในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อความรู้ความเข้าใจที่มากยิ่งขึ้น
16. ควรมีการสอนตั้งแต่ระดับพื้นฐาน ประสบการณ์ด้านกฎหมายและผู้ที่ใช้กฎหมายช่วยในการถ่ายทอดประสบการณ์ทางวิชาชีพให้ผู้เรียน
17. ควรมีการจัดการตามหัวข้อต่าง ๆ โดยเร็วเพื่อให้สอดคล้องกับวิชาชีพกฎหมาย และควรมีการจัดอบรมฟรี หรือ ใช้ค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด
18. เห็นว่าทุกกรณีตามคำถาม ส่วนใหญ่น่าจะขึ้นอยู่กับตัวบุคคล กล่าวคือ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และความตั้งใจค้นคว้าด้วยตนเองมากกว่า การอบรมหลักสูตรหรือการสอบในชั้นเรียนเป็นพื้นฐานเบื้องต้น
19. หลักสูตรควรส่งเสริมให้มีการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นประโยชน์แก่สังคมมากที่สุด ไม่ควรส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนจากตำราเพียงอย่างเดียว เพราะการส่งเสริมให้ศึกษาจากตำราเพียงอย่างเดียว ทำให้นักศึกษาไม่สามารถเปรียบเทียบข้อเท็จจริงเข้ากับข้อกฎหมายได้อย่าง เหมาะสมกับความจริงในแต่ละเรื่อง
20. อยากให้มีหลักสูตรกฎหมายเปรียบเทียบ (AEC)
21. การเรียนการสอนต้องมีบรรยากาศและอาจารย์ผู้สอนมีความน่าสนใจในตัวอาจารย์เองไม่ว่าบุคลิกภาพ อุปกรณ์ หรือการตอบโต้ในการศึกษา การรับรู้รับฟังระหว่างผู้บรรยายและนักศึกษาต้องถ่องแท้

3. บทสนทนากลุ่ม

อาจารย์พรเพ็ญ : (คณะอาจารย์ผู้ทำวิจัย)-ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตได้เปิดวิชากฎหมายตัวหนึ่งซึ่งเปิดมาได้ไม่นาน คือ ทักษะการใช้ภาษากฎหมาย เพราะทางมหาวิทยาลัยและหลักสูตรนั้นได้มีการเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเขียน เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ ความชำนาญ และความเข้าใจมากขึ้น

อาจารย์เข็มทอง : (อาจารย์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)-ช่วงแรก ๆ ทางจุฬาจะไม่ค่อยเปิดวิชานี้ แต่พอระยะหลัง ๆ ต้องเปิดให้มี เพราะเด็กของเราไม่สามารถที่จะเรียนมาตามได้ทีละคนได้ ทั้งนี้ก็เช่นเดียวกันเพราะเด็กของเรานั้นก็ไม่สามารถที่จะสื่อสารโดยการเขียนได้อย่างเข้าใจได้ เพราะเมื่อเวลาที่ผ่านมามะจะให้เด็กทำงานมาส่งแล้วตรวจ Paper ทำให้ไม่มีประโยชน์อะไร ทั้งนี้ทางมหาวิทยาลัยเองจึงจำเป็นที่จะต้องให้ทางอาจารย์ได้พบนักศึกษาแบบตัวต่อตัว ก็เพื่อให้นักศึกษาได้รู้ถึงข้อบกพร่องในเรื่องของการเขียนมากขึ้น แม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะต้องใช้อาจารย์เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ก็ถือว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจพอสมควร

อาจารย์เพียงจิต : (ตัวแทนอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต)-ตามที่ราชภัฏภูเก็ตนั้นเด็กจะมีปัญหาในเรื่องของการใช้ภาษาคือ ส่วนใหญ่นั้นจะมาจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น พังงา กระบี่ ตรัง สตูล รวมถึงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเด็กเป็นอิสลาม มีปัญหาโดยการใช้ภาษา ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะใช้เป็นภาษายาวี เด็กสามารถฟังภาษาไทยรู้เรื่องแต่ไม่สามารถที่จะเขียนภาษาไทยสื่อสารออกมาได้ จึงเป็นปัญหามาก แต่พอเรียนไปได้สักระยะเกรดของนักศึกษาแต่ละคนก็จะไม่ค่อยดีนัก ซึ่งจะเหลือเด็กที่เป็นอิสลามไม่กี่คน ที่เรียนในวิชากฎหมาย

อาจารย์เข็มทอง : (อาจารย์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)-ในกิจกรรมส่วนของทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็จะมีจุดอ่อน คือ จะใช้งบประมาณกิจการนิสิตเป็นมหาศาล ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ๆ ทั้งนี้กิจกรรมที่กล่าวมาทางมหาวิทยาลัยก็มีการส่งเสริมให้เด็กทำกันมากขึ้น เพราะมีความจำเป็นในด้านทักษะภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ยังมีอีกหนึ่งกิจกรรมล่าสุดหลัก ๆ คือ การส่งนักเรียนแลกเปลี่ยนมหาสมุทรระหว่างประเทศ โดยล่าสุดได้มีการส่งเด็กไปมาเลเซียและเวียดนามแต่มีข้อจำกัดอยู่ว่าในมหาวิทยาลัยในอาเซียน ทั้งนี้การไปแลกเปลี่ยนถือมีปัญหาอยู่อย่างหนึ่งคือ เราไม่สามารถที่จะส่งนิสิตไปแลกเปลี่ยนได้เพราะด้วยเรื่องของภาษาที่ต้องกับกับการสื่อสารของประเทศนั้น ๆ ซึ่งมันเป็นภาษาเฉพาะกลุ่ม แต่เด็กทางต่างประเทศที่ส่งมาแลกเปลี่ยนกับทางมหาวิทยาลัยสามารถที่จะรับเด็กได้ทุกภาษา เนื่องจากมีนักศึกษาปริญญาโทคอยช่วยเหลือในการสื่อสาร เพราะบุคคลเหล่านี้จะศึกษาทางด้านภาษาที่เฉพาะ แต่ทั้งนี้ปัญหาของเราคือเราไม่สามารถที่จะส่งเด็กไปแลกเปลี่ยนได้

อาจารย์กิตติ : (อาจารย์คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย)-ถือว่ามีความเห็นด้วยกับการทำศาลจำลองของทางมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต แต่มีข้อสังเกตที่ว่าทางเรื่องของภาษาไทยนั้นเด็กมีการสื่อสารกันเข้าใจหรือยัง เพราะเท่าที่เห็นบางครั้งเด็กก็ยังสื่อสารภาษาไทยยังไม่ค่อยรู้เรื่องซึ่งจะต้องมีการพัฒนาตรงนี้ เพราะฉะนั้นการที่จะจัดให้มีศาลจำลองนั้นภายในประเทศ ยินดีที่จะสนับสนุน แต่เนื่องด้วยมีข้อจำกัดหลาย ๆ ตัว อาทิเช่น ภาษา หรือตัวของนักศึกษาเอง เนื่องจากเด็กที่เข้ามาศึกษานั้น บ้างก็เข้ามาศึกษาเพื่อที่จะต้องการเรียนรู้ทางด้านกฎหมายจริง ๆ แต่กับอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาศึกษานั้นเพราะไม่รู้ว่าเรียนอะไร ทั้งนี้ก็อาจจะต้องเรียนไปก่อน หรือเข้ามาเพื่อเรียนรู้ทางด้านภาษา ทั้งนี้การจำลองศาลจำลองนั้น ซึ่งตัวนักศึกษาเองจะต้องมีประสบการณ์และความสามารถพอสมควร ซึ่งทางมหาวิทยาลัยก็ได้มีการจัดดูแลและคอยสนับสนุนในด้านนี้อยู่ และทางมหาวิทยาลัยเองก็มีการสนับสนุนในการมีจิตสาธารณะด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับสังคม

อาจารย์ไฉญจนาท : (อาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกริก)-ทางมหาวิทยาลัยก็ได้มีสนับสนุนให้นักศึกษานั้นได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ แต่สิ่งหนึ่งที่สนับสนุนมากที่สุดของหลักสูตร คือ การจำลองศาล โดยจัดให้นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์เรียนรู้ตั้งแต่แรกที่เข้ามาศึกษากฎหมาย (ปี 1) ซึ่งต้องมีพื้นที่เรื่อย ๆ ก็ยังคงทำอยู่

ความคิดเห็นขององค์กรนักกฎหมายท่านหนึ่ง-ดูจากสัดส่วนนักศึกษาถือว่าอยู่ในระดับเกณฑ์ที่ดี ซึ่งดูจากนักศึกษา 30 คน แต่ละมหาวิทยาลัยแล้ว แต่ละมหาวิทยาลัยก็มีปัญหาที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ปัญหาต่าง ๆ คิดว่าน่าจะแก้ปัญหาโดยการเปิดหลักสูตรแต่เริ่ม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้นักศึกษา(ทำโดยตั้งแต่ ปี 1) การปฏิบัติจริงก็น่าจะอยู่ในช่วงของปี 3 เพราะคิดว่าเด็กช่วงนี้จะมีประสบการณ์ความรู้ที่เพียงพอ เพราะเด็กนั้นก็ได้มีการผ่านวิชา กฎหมายหลายอย่างเช่น วิ.แพ่ง วิ.อาญา กฎหมายล้มละลาย ถามว่าจะเอาไปใช้ในการแข่งขันด้วยหรือไม่ นั่น ก็ต้องแล้วแต่ทางมหาวิทยาลัย เราไม่ได้หมายความว่าให้มีสมาธิ สั้นตลอด แค่ขอให้มีความรู้ที่พอไปแข่งขันได้ก็พอ ทั้งนี้ก็ถือว่าเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้เด็ก เพื่อที่ว่าจบไปแล้วทิศทางในการประกอบอาชีพนั้นควรเป็นอาชีพไหน

อาจารย์เบญจวรรณ : (อาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม)-ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้มีการสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมศาลจำลองขึ้นเพื่อให้เด็กได้รู้จักการแต่งตัวให้เข้ากับ อาชีพนั้น ๆ ฝึกการสื่อสาร การประสานงานจากอาจารย์พิเศษท่านต่าง ๆ ฝึกทางด้านการแสดงออก และฝึกการพูด ทั้งนี้ก็ถือเป็น การเผยแพร่ความรู้ทางด้านกฎหมายเพื่อฝึกด้านความรู้และ ประสบการณ์ในทางด้านการใช้กฎหมาย การเรียบเรียงคำพูดเรียบเรียงความคิด (ฝึกกระบวนการคิด ที่ถูกต้อง) รวมถึงความเข้าใจในเรื่องแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เอามาใช้ในการทำศาลจำลอง รวมไปถึงการเข้าถึงสถานที่ที่จะเข้าไปปฏิบัติงานอีกด้วย

ท่านชัชเวช : (ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำศาลชั้นต้น ประจำสำนักประธานศาลฎีกา) การ จัดศาลจำลองจากการสังเกตนั้น เห็นว่าศาลไทยในปัจจุบัน คือศาลยุติธรรม นั้นได้มีการจัดฝึกอบรม เข้าค่ายเกิดขึ้น เพื่อฝึกให้ผู้เข้าอบรมนั้นได้รู้ถึงการฝึกการประกอบวิชาชีพ

อาจารย์เจษฎา : (ผู้อำนวยการฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสหภาพความ)-เวลาที่มีการทำการ ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม จะช่วยในเรื่องของการฝึกให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์จริง ถือได้ว่าเป็นการ ฝึกเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้และสัมผัสชีวิตจริงในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเก็บรายละเอียด และยังรวมถึง ความเท่าเทียมกันของคน ฝึกในเรื่องของการสื่อสาร มารยาทและเทคนิคการพูดการถามซักถาม

อาจารย์เพ็ญจิต : (ตัวแทนอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต)-ในส่วนของทางด้าน กิจกรรมทางราชภัฏภูเก็ตจะเป็นในส่วนของทางว่าความและศาลจำลองเป็น เพื่อให้เด็กได้รู้ถึงบทบาท และหน้าที่ รวมไปถึงบุคลิกของตัวละครนั้น ๆ ที่ทำขึ้นมานั้นเพื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ เข้าศึกษา แต่ทั้งนี้เราเองก็อยากจะทำเรื่องของการปลูกป่า จัดกิจกรรมบริจาคเลือด เนื่องด้วยสาขาแพ่ง เปิดเราจึงไม่สามารถที่จะจัดกิจกรรมเหล่านี้ได้ ซึ่งคนภายนอกอาจจะดูว่าเหมือนเป็นการไปแย่งของ หลักสูตรอื่น แต่ต่อมาภายหลังได้มีผู้สนับสนุน คือ การทำนิติศาสตร์สัญจร เพื่อเป็นการเผยแพร่ กฎหมายให้ประชาชนรู้ถึงกฎหมาย

อาจารย์ยุทธพงษ์ : (คณะอาจารย์ผู้ทำวิจัย)-จากที่ได้ทำการสนทนากลุ่มขึ้นมาทำให้รู้ถึงความคิดเห็นของแต่ละท่าน คือ มีความคิดเห็นที่ตรงกันเป็นอย่างมาก ทั้งนี้จะดูคำอธิบายตามเอกสารหมายเลข 2 หน้าที่ 8 ซึ่งความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างของหลักสูตรสาขานิติศาสตรบัณฑิตในเรื่องของการที่จะเกิดอาเซียนขึ้นมา โครงสร้างนั้นได้มีการปรับเปลี่ยนอย่างไร ซึ่งประเด็นความคิดเห็นตรงนี้มากที่สุดคือในเรื่องของภาษา เพียงแต่ยังมีประเด็นที่ปลื้มย่อยขึ้นมาอีก คือในเรื่องของภาษานี้ไม่ใช่ตัวหลัก และไม่ได้เป็นคำตอบทั้งหมด เพราะว่าจากการให้ข้อมูลมา ซึ่งในกลุ่มอาเซียนนั้นก็ไม่มีภาษาเป็นของตนเอง ทั้งนี้ในส่วนที่เป็นผลมากที่สุดแต่ถ้าดูตัวเลขที่ค่าเฉลี่ย 4.03 ถือว่าเป็นอันดับที่น้อยที่สุด คือว่าพอเข้าอาเซียนแล้วตลาดแรงงานหรือผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายนั้นจะน้อยที่สุด ทั้งนี้ก็อยากจะทำความเข้าใจว่าอาจจะไม่ได้เกี่ยวกับประเด็นของผู้ประกอบการอาจจะใช้ต่างกันไปแล้วแต่การพิจารณา

อาจารย์กิตติ : (อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย)-ถ้าสมมุติตนเองเป็นหมอเหมือนมีการเข้าสู่อาเซียนแล้วนั้นอาชีพนี้จะมีผลกระทบต่ตลาดแรงงานอยู่ จากที่ได้คุยอาจจะมีผลกระทบออกมาเป็นสองระดับบนและระดับล่าง ถ้าระดับบนใช่ แต่ของหมอแทบจะไม่มีกระทบ เพราะมีการชักประวัติต้องใช้ภาษาไทย ทั้งนี้เวลาที่เปิดอาเซียนคนพวกนี้ก็จะมีการเข้ามาศึกษากับเรา เพราะฉะนั้นอย่างหมอถือว่าอยู่ในระดับที่ดีมาก ถ้าเป็นกฎหมาย นักกฎหมายถ้าเป็นระดับ Law Firm อาจจะมีผลกระทบมาก แต่ว่าถ้าอยู่ในระดับล่าง ยังไงอาชีพนักกฎหมายถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก

อาจารย์ยุทธพงษ์ : (คณะอาจารย์ผู้ทำวิจัย)-ทั้งนี้คำตอบจากการสำรวจก็จะได้ประมาณว่าผู้ตอบตกลงว่าผลกระทบจากอาเซียนนั้น น้อยสุดของมากที่สุดคือ เป็นเรื่องของวิชาชีพ

อาจารย์เจษฎา : (ผู้อำนวยการฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสหภาพความ)-ผู้ที่จะไปบริหารการไม่น่าจะมีปัญหา ทั้งผู้พิพากษาที่ไม่มีผลกระทบ แต่ทนายก็ไม่น่าจะมีผลดีด้วยซ้ำเมื่อมีการเปิดอาเซียนขึ้นอย่างเช่นการใช้ ภาษาถ้ามีความรู้ด้านภาษาอื่นจะสามารถทำให้ทนายผู้นั้นมีงานที่สามารถเข้าในกลุ่มอาเซียนได้ ทั้งนี้ก็ถือว่าเป็นประโยชน์อย่างหนึ่งว่า Law Firm ในระดับสูงจะกระทบคิดว่าไม่น่าจะมีมากนัก เพราะว่า Law Firm นั้นทำงานกับการใช้ภาษาอยู่แล้ว เพราะส่วนใหญ่ก็จะมีบริษัทต่างชาติเข้ามาใช้บริการตรงนี้ เพราะฉะนั้นผลกระทบจริง ๆ น่าจะเกิดน้อยมากในส่วนนี้นักกฎหมายทั้งหมด ปัญหาคือว่าถ้าใครปรับตัวได้ดีสามารถสื่อสารพูดได้หลายภาษา ก็จะทำให้มีช่องทางที่หลากหลายในการที่จะประกอบอาชีพ เพราะฉะนั้นในเรื่องของประชาคมอาเซียนนั้นที่จะเข้ามาก็ไม่น่าจะมีผลกระทบมากนัก แม้กระทั่งตอนนี้ Law Firm ของประเทศไทยนั้นก็ใช้คนต่างด้าวเข้ามาทำงานประกอบอาชีพในประเทศไทย ใช้คนไทยมาเป็นลูกน้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการว่าความในศาล ทั้งนี้เพราะไม่คิดว่าการว่าความในศาลจะใช้ภาษาอังกฤษยังก็ต้องใช้ภาษาไทย ก็ต้องใช้คนไทยเป็นคนทำงาน ข้อสังเกตก็คือเวลานี้คนในประชาคมอาเซียนทั้งหลายฟังภาษาไทยได้รู้เรื่อง ทั้งนี้ทางเขารู้ว่าเราเองพูดอะไร เขาฟังรู้เรื่องแต่เราเองนั้นที่ไม่สามารถที่จะฟังได้รู้เรื่อง ที่จะต้องทำงานต่อไปข้างหน้า ฉะนั้นการเข้าอาเซียนถือว่าจะต้องมีการปรับตัวเป็นอย่างมาก

อาจารย์เจษฎา : (ผู้อำนวยการฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสหภาพทนายความ)-เพิ่มเติมทางสหภาพทนายความได้มีการร่าง พรบ.ทนายความไปเมื่อ 8-9 ปีที่ผ่านมาเพื่อรองรับในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีการวางแผนไว้นานพอสมควร นั่นก็คือให้มีพนักงานที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายต่างประเทศ ประเทศไทย ต้องมีการขึ้นทะเบียน ทั้งนี้ถ้า Law Firm ต่างประเทศเข้ามาทำงานอาจจะไม่มีจริยธรรมพอ ทั้งนี้ก็ยังมีกฎหมายคุ้มครองสำหรับผู้มาใช้บริการ ซึ่งอาจจะพบปัญหาทางด้านของจริยธรรม ทั้งนี้เราเองก็จะพยายามที่จะสร้างตรงนี้ขึ้นมาซึ่งการขึ้นทะเบียนก็ยังคงเป็นสัญชาติไทยอยู่ เพื่อการทำงานในการเปิดอาเซียน และทางสหภาพทนายความเองก็ได้มีการเตรียมตัวเพื่อที่จะรับการเปิดอาเซียน แต่เสียดายที่ร่าง พรบ.ดังกล่าวทางศาลยุติธรรมยังไม่ได้มีการอนุมัติขึ้น

อาจารย์ยุทพงษ์ : (คณะอาจารย์ผู้ทำวิจัย)-เพิ่มเติมประเด็นใน หน้า 9 ซึ่งมีผลสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ร่วมเข้าสัมภาษณ์ได้ให้ไว้เกี่ยวกับหลักสูตรนิติศาสตร์เพื่อรองรับความต้องการของอาเซียน ซึ่งอันดับแรกเป็นเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม ประเด็นที่สองคือ เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพต่อมาเป็นเรื่องของทักษะ